

експертизах і може значно вплинути на результати судового розгляду.

Таким чином, почеркознавча експертиза є невід'ємною складовою судової експертизи та криміналістики, має вагоме значення для розкриття кримінальних правопорушень і встановлення особи, що написала текст. Завдяки унікальності почерку кожної людини і можливості його ідентифікації порівняльним аналізом, цей вид експертизи стає важливим інструментом для правоохоронних органів. Дослідження показали, що почерк може відображати психологічні особливості людини, що може бути корисною інформацією для діагностики та лікування психічних захворювань.

Література

1. Криміналістика: підруч. для студ. вищ. навч. закл. Чаплинський К.О., Лускатов О.В., Пиріг І.В., Плетенець В.М., Чаплинська Ю.А. 2-е вид, перероб. і доп. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2017. 480 с.

2. Наказ Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень від 08.10.1998 № 53/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text> (дата звернення: 07.04.2024 р.).

3. Дідківська Г.В., Лазебний А.М. Криміналістичні дослідження підписів та коротких записів, виконаних за допомогою технічних прийомів, у системі завдань судової почеркознавчої експертизи. *Право та державне управління*. 2023. № 3. С. 273–280.

4. Хлівняк О.М. Чоловічий та жіночий почерк: відмінність та особливості. Теоретичні та прикладні проблеми судової експертизи і криміналістики. Харків, 2022. С. 109–110.

5. Довжаниця Р.О. Дослідження рукописів психічно хворих осіб під час судової почеркознавчої експертизи. *Криміналістичний вісник*. 2019. № 1 (31). С. 35-43.

УДК 343.14:351.745.7(043.2)

Голух В.С., здобувач вищої освіти
другого (магістерського) рівня,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна
Науковий керівник: Літвінова І.Ф., к.ю.н., доцент

ПРОБЛЕМИ ПРАКТИЧНОГО ВИКОРИСТАННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Ефективність протидії злочинності залежить від рівня розкриття кримінальних правопорушень та здатності правоохоронних органів викрити злочинців на основі зібраних доказів на етапі досудового

слідства. У створенні доказової бази ключову роль відіграють матеріали, отримані в ході оперативно-розшукової діяльності. Таким чином, сьогодні як ніколи гостро стоїть питання використання результатів оперативно-розшукової діяльності у процесі виявлення та розслідування кримінальних правопорушень.

Оперативні служби здобувають первинні дані, що є об'єктом оперативного інтересу, зазвичай з прихованих джерел. Така інформація може вказувати на підготовку або скоєння кримінального правопорушення, але завжди вимагає подальшої перевірки для підтвердження [1, с. 294].

Оперативна інформація є специфічним типом соціальної інформації, яка має особливі методи збору, конфіденційність використання, що вимагає забезпечення секретності та захисту джерел. Також оперативна інформація підлягає перевірці у процесуальному порядку і використовується для запобігання, припинення та розкриття тяжких і особливо тяжких злочинів.

Основною проблемою в реалізації оперативної розвідки є визнання таких даних доказами. Багато дослідників вказують, що оперативна інформація не може бути визнана доказом, оскільки вона отримана не процесуальним шляхом. Сучасне тлумачення Закону про ОРД дозволяє використовувати результати оперативно-розшукової діяльності в кримінальному процесі, що часто сприймається дослідниками як одна з науково-правових гіпотез.

З огляду на формулювання закону, яке стверджує, що «результати ОРД можуть бути використані...», деякі дослідники зосереджуються не на питанні, як можуть бути використані ці результати, а на уточненні протилежної тези: результати оперативно-розшукової діяльності не можуть вважатися доказами, оскільки суперечать нормам КПК. Відповідно до роз'яснення Конституційного Суду, безпосередні результати оперативних заходів не є доказами, а лише даними про джерела тих фактів, які за умови їх отримання відповідно до закону про оперативно-розшукову діяльність можуть стати доказами тільки після їх закріплення згідно з кримінально-процесуальним законодавством [2, с. 53].

Результати оперативно-розшукової діяльності можуть бути представлені у вигляді зведеного офіційного звіту, який може використовуватися виключно для підготовки та проведення слідчих заходів і судових актів, або у вигляді оригіналів відповідних документів щодо проведення оперативних заходів. На практиці окремі результати оперативно-розшукових заходів фіксуються в протоколах ОРЗ. Очевидно, що юридичний статус цих документів відрізняється від протоколів досудового розслідування і має інший статус під час судового розгляду.

Оперативний працівник не бере участі безпосередньо в

кримінальному процесі, але виконує свої завдання згідно з Законом «Про оперативно-розшукову діяльність» та самостійно збирає різні докази [3]. Згідно зі статтею 65 КПК України, свідок — це особа, яка може мати знання про обставини, що потребують доказування під час кримінального провадження, і яка викликається для надання свідчень [4].

Оперативний працівник не повинен бути винятком із цього правила і може бути допитаний щодо фактів, які йому стали відомі під час проведення оперативно-розшукової діяльності. За надання неправдивих свідчень він, як і інший свідок, може бути притягнутий до відповідальності.

Результати оперативно-розшукової діяльності можуть використовуватися на етапі початку кримінального провадження, під час планування розслідування та висунення слідчих версій, а також при розкритті злочинів за свіжими слідами. Для повного використання оперативної інформації на цьому етапі доцільно залучити слідчого до роботи з оперативно-розшуковою діяльністю до ухвалення рішення щодо її реалізації. При цьому слідчому не розкриваються джерела отримання оперативної інформації.

Деякі дослідники зазначають, що слідчий може звернути увагу на важливі деталі в матеріалах, які оперативні працівники могли не помітити, зважаючи на так звану судову перспективу. Завдяки цьому слідчий може надати оперативному працівнику зворотний зв'язок щодо готовності оперативних матеріалів до реалізації, необхідності отримання додаткових матеріалів, які є критичними для прийняття рішення про початок кримінального провадження, або перевірки певних даних [5, с. 282].

Організація роботи щодо використання оперативних матеріалів на етапі початку кримінального провадження включає: постійний моніторинг змін в оперативній ситуації під час проведення оперативно-розшукових заходів; оцінку отриманої оперативно-розшукової та слідчої інформації; детальний аналіз наявної кримінологічної та оперативної інформації, а також оцінку результатів її використання для створення короткострокових прогнозів, коригування прийнятих оперативних рішень; постійне керування діяльністю оперативних працівників і надання їм практичної допомоги для ефективного використання матеріалів оперативної роботи; забезпечення захисту конфіденційних джерел інформації та використання їх як доказів у кримінальному процесі [2, с. 71].

Оперативно-розшукова діяльність, окрім Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», також регулюється різними відомчими нормативними актами, які можуть бути непослідовними та не повністю вирішують питання використання оперативної інформації, що може призвести до порушення прав та законних інтересів громадян.

Правова база використання оперативно-розшукової інформації під час початку кримінального провадження складається з нормативних актів, які

регламентують процес оперативно-розшукової діяльності, а також кримінально-процесуальних актів, які визначають порядок досудового та судового розслідування. Ці нормативні акти не надають визначення методам оперативно-розшукової діяльності, не встановлюють порядок їх використання, не регламентують правовий статус осіб, які здійснюють ОРД, та не розробляють алгоритми використання оперативної інформації у кримінальному провадженні.

Необхідно розробити міжвідомчу інструкцію щодо передачі та використання отриманих матеріалів оперативно-розшукової діяльності в кримінальному провадженні. Це б включало окремі положення, які деталізують процес перетворення інформації, отриманої прихованим способом.

Оперативний працівник разом зі слідчим та експертами аналізують наявні матеріали та перевіряють отриману інформацію, щоб розробити комплексний план для виявлення та фіксації доказів. Цей план узгоджується з керівником відповідного оперативного підрозділу, слідчого органу та затверджується керівництвом правоохоронного органу. Оперативна інформація використовується на різних етапах проведення слідчих дій, допомагаючи слідчому визначити оптимальний час і місце для проведення дій, прогнозувати поведінку учасників і вибрати найбільш ефективні тактичні методи. Оперативна інформація також сприяє врахуванню можливого опору розслідуванню з боку третіх осіб.

Ефективність використання оперативної інформації значною мірою залежить від того, наскільки вміло слідчий проводить досудове розслідування і застосовує тактичні прийоми використання цієї інформації в рамках кримінального провадження.

Підсумовуючи, варто зазначити, що реалізація оперативно-розшукової інформації повинна відбуватися відповідно до закону та нормативних актів, що сприяють ефективному виявленню, попередженню, припиненню та розкриттю кримінальних правопорушень, а також встановленню осіб, які готують, скоюють або скоїли кримінальне правопорушення, пошуку злочинців, що переховуються, та осіб, які зникли безвісти. Для цього необхідно внести зміни до законодавства щодо підготовки та передачі оперативно-розшукових матеріалів, а також регламентувати порядок їх надання слідчому, прокурору або суду і визначити вимоги до підготовки таких матеріалів та використання оперативно-технічних засобів і протоколів.

Література

1. Албул С.В. Оперативно-розшукова тактика: поняття та структура. Innovations and prospects of world science. Proceedings of the 13-th International Scientific and Practical Conference. (August 17-19, 2022). Perfect Publishing. Vancouver, Canada. 2022. p. 292-295.

2. Основи оперативно-розшукової діяльності: курс лекцій. Албул С.В.,

Дроботов С.А., Масяйкін Г.І., Павлов Д.М.; за заг. ред. Дроботова С.А. Київ: Інститут УДО України Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, 2022. 196 с.

3. Про оперативно-розшукову діяльність: закон України від 18.02.1992 № 2135-ХІІ із змін. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua> (дата звернення 25.04.2024).

4. Кримінальний процесуальний кодекс України: закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua> (дата звернення 25.04.2024).

5. Албул С.В. Правоохоронна діяльність оперативних підрозділів Національної поліції України: до питання новелізації правового забезпечення. Байов В.О., Албул С.В. *Права людини в епоху цифрових трансформацій: матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Київ, 25 лют. 2022 р., Національний авіаційний університет). Том 1. Тернопіль: Вектор, 2022. С. 281–283.

УДК 342.721:343.43(043.2)

Євченко А.О., здобувач вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна
Науковий керівник: Гольдберг Н.О., к.ю.н.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА ОСОБИ НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАННІСТЬ ПРИ ЗАТРИМАННІ ОСОБИ ЗА ПІДОЗРОЮ У ВЧИНЕННІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

Конституція України регламентує: «Кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність» (стаття 29) [1]. Варто зауважити, що право особи на свободу та особисту недоторканність закріплене не лише в Основному Законі України, але і в актах міжнародного характеру: стаття 9 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права 1966 р. [2], ст. 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. [3], також в нормативно-правових актах національного законодавства – стаття 12 Кримінального процесуального кодексу України тощо [4].

Свобода й недоторканність є багатограними правовими категоріями. Право на свободу та особисту недоторканність є особисте суб'єктивне право людини, яке гарантує йому свободу від протиправних посягань на життя, здоров'я, індивідуальну безпеку з боку кого б то не було, не допускає незаконних і безпідставних дій посадових осіб державних органів і громадських організацій щодо особистої недоторканності при виконанні ними своїх обов'язків і надає можливість відновлення порушеного права. Однак, посилаючись на тлумачення Конституційного суду України слід зазначити, що дане право не є абсолютним і може бути